

Pornoen kom op af cigarkassen

Om billedpornografiens frigivelse

For 50 år siden blev billedpornografien frigivet i Danmark. Indtil 30. maj 1969 var salg af porno en kriminalsag, og noget man købte i undergrundsmiljøet. Takket være sin kriminelle status, endte billederne i retssalene, og de har fået et evigt liv i retsarkiverne.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

I 50 år har det været tilladt at fremstille og sælge pornografiske billeder i Danmark. Men indtil 30. maj 1969 var porno en lyssky forretning. Billedpornografien var gemt væk i cigaræsker, og billedserier købte man illegalt i cigarforretninger eller på postordre.

I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet skulle der ikke mere til end et blottet bryst, et kys eller en symbolladet kåd stemning, før det blev betragtet som pornografisk. Flere illegale erotiske billeder endte dog ikke i en papirkurv eller i kaminen, men blev bevaret, fordi de kom i hænderne på ordensmagten og blev vedlagt som dokumentation i forbindelse med retssager.

Prinsessens bejler havde pornosprællemand

Én af de retssager er kommissionssagen mod Baltzar Wilhem Schmeerfeldt, en kornet fra Stockholm. Han forelskede sig vildt i arveprins Frederiks datter Juliane. Hendes runde arme, store brune øjne og det mørke krøllede hår fortryllede den unge mand.

”Schmeerfeldt stalkede hende. Han skrev breve og forsøgte at trænge ind i det palæ, hvor hun boede. Det endte med, at han blev udvist af riget, men han kunne ikke holde sig væk. Den 27. juli 1811 gik han tværs over Amalienborg Slotsplads med tre skarpladte pistoler og krævede at komme til at tale med kongen. Det blev der ikke noget af. I stedet blev

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

Schmeerfeldt var i besiddelse af fem frække tryk. Tre af billederne viser en mand og en kvinde, som har samleje i forskellige stillinger: stående, en klassisk missionærstilling og bagfra. Det fjerde viser en form for gruppesex, hvor to par har sex samtidigt. Herrerne sidder i en sofa og kvinderne sidder ovenpå med front med beskueren.

Billede 1 af 2

To af W. B Schmeerfeldts erotiske eller pornografiske billeder. De minder om hinanden i udførelsen, og den franske tekst. Måske har de været del af en serie?

”Det kan være svært at tidsbestemme billederne, da personerne på dem i sagens natur ikke har særligt meget tøj på. Men mindst to af dem ser nyere ud og er sandsynligvis fra Schmeerfeldts egen tid. De øvrige godt kan være lidt ældre, og måske har de været i cirkulation gennem længere tid,” fortæller Charlotte S. H. Jensen.

Det femte og sidste tryk er særligt interessant, fordi det er en sprællemænd, hvor en mand og en kvinde har sex. Realismen kan nok diskuteres, men bevægelse er dog.

Billede 1 af 2

W. B Schmeerfeldts ' pornosprællemænd'. Herrens bevægelser styres ved hjælp af en lille papirstap på bagsiden af billedet.

Både billeder og tekster med pornografisk indhold har været forbudt længe. Faktisk stammer det første forbud rettet specifikt mod porno og erotik netop fra Schmeerfeldts samtid. Trykloshedsforordningen fra

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

Kort efter reformationen, i 1537, blev der indført censur rettet imod religiøse skrifter, der kunne være i modstrid med den nye, lutherske lære. Senere ønskede man også at holde øje med politisk litteratur, og Danske Lov fra 1683 bestemmer, at dekanerne ved universitetet skulle godkende manuskripter, før de kunne trykkes. Det var ikke rettet specifikt mod pornografisk eller erotisk indhold, men man må formode, at dekanerne har sat en vis bremse på dén slags.

Den frie tanke og tale gjaldt ikke pornografien

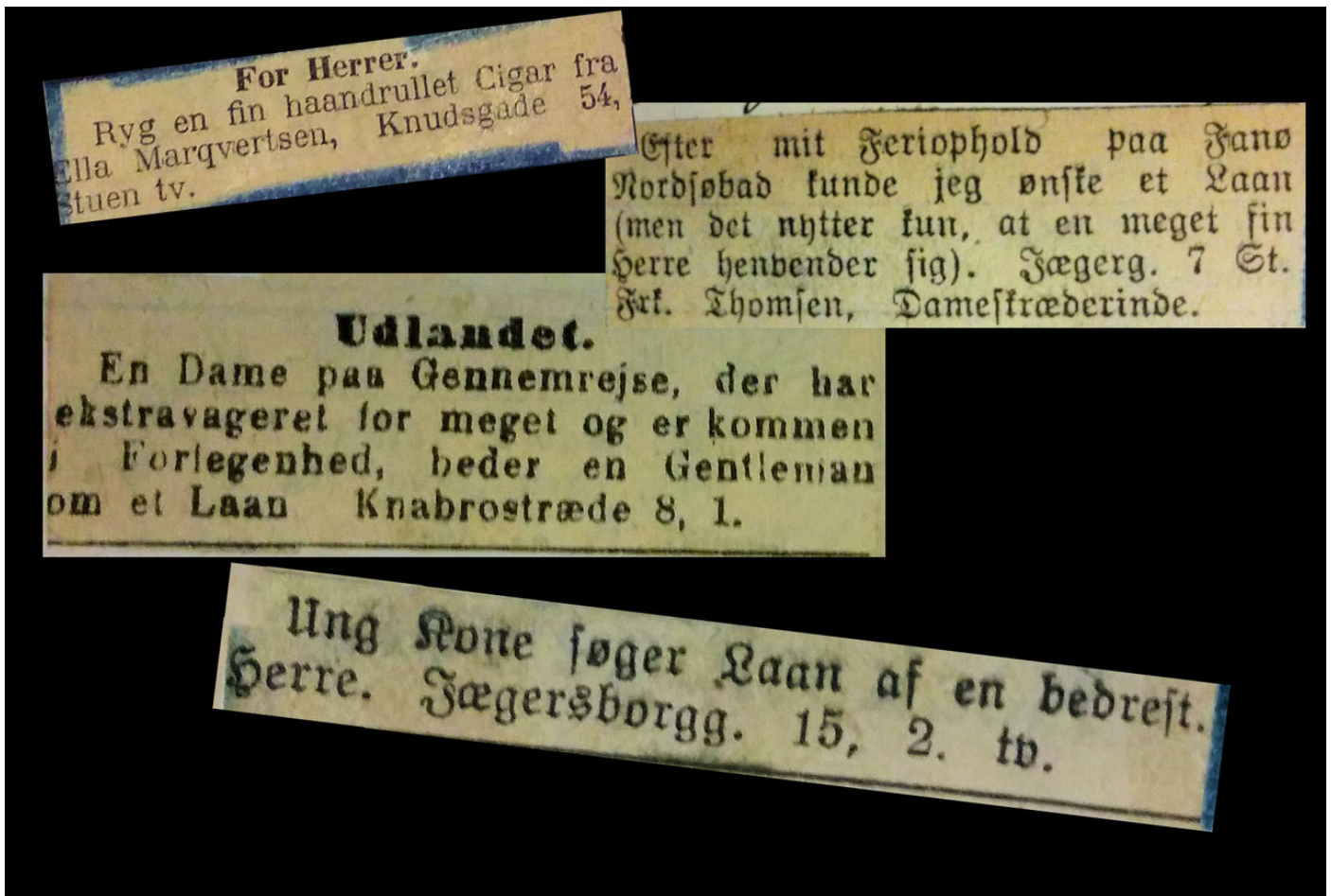
Censurbestemmelserne blev formelt afskaffet i Junigrundloven 1848, som fastsatte, at "Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene. Censur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ingensinde paany indføres". Men helt så enkelt var det alligevel ikke, for porno, både som skrift og i billeder, var forbudt. I både Presseloven og Almindelig borgerlig Straffelov af 1866 lyder det: "Den, som offentliggør et utugtigt Skrift, straffes med Fængsel eller Bøder. Den samme Straf er anvendelig paa den, som sælger, uddeler eller paa anden Maade udbreder, eller som offentlig udstiller utugtige Afbildninger.

Men pornografien levede alligevel omend i det skjulte. Omkring år 1900 var pornoen en af den slags varer, som cigarhandleren gemte under disken. Nogle butikker var også skalkeskjul for den såkaldte 'annonceprostitution', der florerede i medier som Middagsposten eller Folkets Avis.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

"Nogle annoncer var ikke til at misforstå. Fantasien behøver ikke meget hjælp, når det drejer sig om enker og unge piger, der 'søger et lån' af en fin herre. Andre var mere gedulgte i sprogbrugen, fx at man på en bestemt adresse kunne 'ryge en fin håndrullet cigar', fortæller Charlotte S. H. Jensen.

Postordre var en anden mulighed. I 1904 behandlede Kriminal- og politiretten i København en sag om postordreporno eller erotik. Axel Hansen var egentlig kommis, dvs. 'ekspedient', i en manufakturhandel, men havde skaffet sig en lille nebengesjæft med erotiske billeder. Billederne blev solgt fra hans bopæl ud fra små annoncer i bl.a. Middagsposten, Folkets Avis og Flyveposten. Her tilbød han 'Pikante Fotografier', hvis man indsendte 50 ører i frimærker plus 10 ører til porto. Billederne kunne være de såkaldte 'franske postkort', små serier af billeder, der viste udviklingen i et stævnemøde eller en brudenat.

[X]

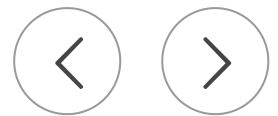
Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

"Billederne er ret uskyldige efter vores begreber i dag. På intet tidspunkt ser man kønsorganer eller egentligt samleje. En anden kategori var mere eller mindre kunstneriske nøgenbilleder af kvinder, men heller ikke her var der meget at se - bortset fra bryster og kønsbehåring. Nogle af billederne var stereoskopbilleder, dvs. fotos som fik en 3D-effekt, når man så dem i et særligt apparat. Axel Hansen gav apparatet gratis med, når man købte de første billeder." fortæller Charlotte S. H. Jensen

Sagen imod ham endte med en bøde på 200 kr. Axel Hansen tjente ca. 600 kr. om året på det illegale billedsalg. Det var en god forretning. 600 kr. på Axel Hansens tid svarer til ca. 44.000. kr. i dag.

Billede 1 af 3

Eksempler på nøgenfotos af kvinder, der kunne købes via Axel Hansens postordrefirma.

Hjemmeporno for hundrede år siden

Endelig var der naturligvis også 'gør-det-selv' eller amatørporno. Det finder man også i sagsakterne fra 'den store sædelighedssag' i 1906-07. På dette tidspunkt var det ikke tilladt at være homoseksuel, og det kunne straffes med forbedringshusarbejde, dvs. en form for strafarbejde. Sagen startede egentlig som en sag om mandlig prostitution, men bolden rullede.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

Eksempler på to amatørøptagelser og et professionelt foto fra 'Den Store Sædelighedssag'. Mon der anvendes en form for dildo på det professionelle foto? De lange eksponeringstider kunne give problemer for modellerne.

”Efterhånden som politiet gravede sig ned i sagen, blev flere mænd fra middelklassen tiltalt. Nogle af sagens parter viste sig også at være i besiddelse af pornografiske og erotiske fotos. Dog ikke nogen der viste mænd, som havde sex med hinanden,” fortæller Charlotte S. H. Jensen.

En del af billederne havde et mere kunstnerisk tilsnit og stammede fra udlandet. Måske købt på postordre eller ture til Berlin. Andre var tydeligt amatørøptagelser. I begyndelsen af 1900-tallet var fotografiet endnu langt fra at være allemandseje, men uopnåeligt var det heller ikke.

”Med et fotografiapparat kunne man i princippet optage, hvad det skulle være. Det kunne fx være strand- og badefotos, eller akrobatiske øvelser på badeanstalten. Nogle af billederne ser ud som om, man har taget særligt hensyn til, at modellens identitet helst ikke skulle afsløres. Ansigtet er fx skåret af, eller personen er formummet i en slags badetelt, hvor kun penis stikker ud af tøjbunken,” siger Charlotte S. H. Jensen.

Wilhelm Freddie's buste med pik beslaglagt

Det blev ikke de hjemmegjorte, pornografiske billeder, der banede vejen for frigivelsen. Det gjorde kunstnerne. I 1937 åbnede kunstneren Wilhelm Freddie sin første soloudstilling på Østergade i København

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

rykkede ud til udstillingen og beslaglagde flere af værkerne. Freddie blev tiltalt for salg og udstilling af utugtige billeder og figurer.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

[Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.](#)

Wilhelm Freddie, Sex-Paralysappeal, 1936, Kunsten Museum of Modern Art.

Dommeren idømte ham 100 kroner i bøde eller ti dages hæfte. Freddie valgte det sidste og blev anbragt i Vestre Fængsel. Kunstværkerne blev opbevaret og gemt væk for offentligheden. I 1959 blev Freddie indbudt til en udstilling, og han anmodede om at få de beslaglagte værker udleveret. Nej, lød svaret fra politiet. I 1960 var værkerne stadig utugtigt materiale.

”Befolkningens interesse for Freddie's kunst og politiets håndteringen af sagen siger meget om tidens normsæt før frigivelsen af billedpornografien. Der har altid været stor nysgerrighed omkring utugtige tekster og billeder. Ikke mindst da pornografisk materiale virkelig var en lyssky affære. Og kunst har været en måde at tilgå nøgenhed, sex og seksualitet, uden at det blev anset som skamfuldt. Kunst kunne gøre nøgenhed og pornografisk materiale socialt acceptabelt,” fortæller museumsinspektør Mette Byriel-Thygesen.

I 1962 og 1963 stod Freddie i retten igen. Denne gang med en billedserie og sin storombruste buste. Men denne gang blev udfaldet en frigivelse, og han kunne i fremtiden selv disponere over sine kunstværker.

Porno blev folkekomedie

Under ”Freddie-sagen” og i årtiet gennemgik Danmark store forandringer med opbrud og opgør. Perioden var præget af ungdomsoprør, politisk bevidsthed og seksuel frisind. Netop frigørelsen af billedpornografien hang sammen med en større seksuel revolution.

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

pornoindustri voksede og voksede. Efter frigivelsen knopskød sexbiografer og pornomagasinere knopskød i 1970'erne og 1980'erne, og pornoen fandt også vej ind i de almindelige biografer.

”Stjernetegnfilm fra 1970'erne var pornografiske film forklædt som en blanding mellem lystspil og folkekomedier. Dem så man sammen med vennerne eller naboerne som det mest naturlige underholdning. Og det var ikke skamfuldt at have pornoblade derhjemme eller se film som fx ”I jomfruens tegn. Tværtimod. Det utugtige materiale var nu blevet allemandseje og meget nemt at få fat på”, fortæller Mette Byriel-Thygesen.

Kilder

Utrykte kilder i Rigsarkivet:

Danske Kancelli Fællesafdelingen, Kommissionen i sagen mod den svenske løjnant Baltzar Wilhelm Schmeerfeldt, der var påtruffet bevæbnet på Amalienborg (1811-12).

Københavns Kriminal- og Politiret, Justitskontoret: Pådømte sager (1845-1919) 1051: 1907 oktober 229.

Københavns Politi 4. Politiinspektorat, Afdeling B: Handel med utugtige bøger, billeder m.m. (1882-1954) 1: 1882 - 1930.

Københavns Politi, 4. Politiinspektorat: Sager og domme vedr. overtrædelse af pornografilovgivningen (1937-1967) 1: 1937 - 1967.

Københavns Kriminal- og Politiret, Justitskontoret: Pådømte sager (1845-

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.

Mette Byriel-Thygesen

Redaktion og tekst: Karen Torp Petersen
Charlotte S. H. Jensen og Mette Byriel-Thygesen
Nationalmuseet 2019

[X]

Cookies er nødvendige for at få hjemmesiden til at fungere, men de giver også info om hvordan du bruger vores hjemmeside, så vi kan forbedre den både for dig og for andre. Cookies på denne hjemmeside bruges primært til trafikmåling og optimering af sidens indhold.

Klik her hvis du vil vide mere om vores cookiepolitik.